

FRANCE BALANTIČ: ZASYPANÁ ÚSTA A JINÉ BÁSNĚ

ze slovinštiny přeložil Michal Przybylski

V roce 2013 uplyne přesně sedmdesát let od tragické smrti slovinského básníka Franceho Balantiče (nar. 1921), který 24. 11. 1943 uhořel během útoku partyzánů na základnu domobranců (bělogardistů) v Grahovu u Cerknického jezera. Balantič se záhy stal literární ikonou odpůrců komunistické revoluce a ideologie. Jeho dílo proto po druhé světové válce zmizelo ze všech veřejných knihoven a dostalo se na jugoslávský *index librorum prohibitorum*. Poválečný režim žárlivě střežil, aby se o Balantičovi nikde neobjevila ani jediná zmínka. Když literární vědec Anton Slodnjak v 50. letech neopomněl Balantičovo jméno v *Dějinách slovinské literatury*, okamžitě přišel o zaměstnání na univerzitě. V roce 1966 režim zaváhal, ale nakonec rozhodl, že bude zničen celý náklad již připraveného a vytištěného výboru, který nesl titul *Muževna steblika*. Balantičova poezie v té době ovšem nezapadla v prostředí slovinské emigrace (v argentinském Buenos Aires se objevily nové výbory v letech 1956 a 1976), ve Slovinsku se dočkal prvního poválečného vydání až v roce 1984. Pokud je nám známo, vyšlo česky několik ukázek z tvorby (především sonetové) tohoto významného básníka zatím jen jednou – v revue *Souvislosti* (č. 1/1997) v překladu Františka Benharta.

Zadnje sonce

Dočakal zadnji sem naliv svetlobe,
poslednjo mlačev zrelih sončnih snopov,
razmrščenih lasje odmrlih šopov
leže v skednju luči brez vse tesnobe.

Mlakuže senc so vedno ožje, ožje,
vse tišje žalost v svetlem srcu plivka,
kaj bi z bridkostjo ob slovesu bilka,
zdaj pridi, Smrti, odvrigel sem orožje!

Poslední slunce

Posledního dočkal jsem se světla přílivu,
posledního mlatu zralých slunečních snopů,
rozcuchané vlasy odumřelých trsů
leží v stodole světla nemajíce žádnou obavu.

Kaluže stínů užší jsou stále, užší,
stále tišeji smutek ve světlém srdci buší,
s hořkostí při loučení jako stéblo,
nyní přijď, Smrti, odhodil jsem zbraně!

France Balantič svým dílem náleží ke skupině mladých katolicky orientovaných básníků, kteří se před druhou světovou válkou seskupili kolem časopisu *Dom in svet*. Z uměleckého hlediska jim byla blízká poezie slovinských modernistů a expresionistů, ale i sociálních realistů, současně se však intenzivně zajímali o tvorbu francouzských symbolistických a dekadentních velíkáňů (od Baudelaira a Rimbauda až po Mallarmého). Balantiče osud přiřadil k několika svým předchůdcům, kteří zemřeli krátce po svých dvacátých narozeninách, ale přesto stihli zásadním způsobem poznamenat tvář slovinské poezie, připomeňme z nich alespoň Dragotina Ketteho, Josipa Murna či Srečka Kosovela.

V Balantičových básních se objevují především slova jako oheň, žár a záře, ale i výrazy popisující trouchnivění, rozklad a zmar, tím vším vyjadřoval především hlubokou existenciální tíseň. Z častých motivů nelze opomenout motiv smrti, jejíž předtucha se objevuje v mnoha básních, z nichž nejznámější jsou asi *Zasypaná ústa* a *Jednou bude nádherně* – ne nadarmo bývá označován za básníka ohně, popela a smrti. Formálně oscilloval od tradičních čtyřverší, přes sonety až po sonetový věnec, tematicky pak od přírodních impresí, přes milostnou lyriku až k ztvárnění prožitků smrti a hledání Boha. Z předválečných slovinských básníků se France Balantič ve své čisté, dobovou ideologií nezatíženě tvorbě asi nejvíce přiblížil poetice moderní evropské poezie.

Jesenski ognji

Že davno je zorenje izšumelo
iz venca naših gmajn in vročih lok,
nebo je kakor brajda se razpelo
nad naše zemlje težki zreli krog.

Z vetrovi ptiči so od nas odpluli,
vse bolj boli me njihov daljni val,
ljudje jesenske ognje so razsuli,
žerjavica medli v praznoti tal.

Podzimní ohně

Již dávno dozrávání vyprchalo
z věnce našich polí a rozpálených luk,
nebe se jako vinná réva rozepjalo
nad naší země těžký, zralý plod.

S větry ptáci od nás odplynuli,
jejich daleká vlna víc a víc bolí mě,
lidé podzimní ohně rozhrnuli,
uhlíky doutnají v prázdnotě země.

Ob sončni daritvi

Nebo je podobno bledemu zvonu,
prišli so oblaki, duhovni svetli,
razpeli so roke proti zatonu,
sončna daritev gorko krvavi.

Položil sem njeno glavo na srce si
kot ljubljeno truplo na živo zemljo,
naj ve, kaj sence trpe pod drevesi,
preden se nočni cvetovi odpro.

Při obětování slunce

Nebe podobá se bledému zvonu,
přišla oblaka, světlí kaplani,
rozpřáhli ruce vstříc západu,
sluneční obět hřejivě krvácí.

Přiložil jsem její hlavu k srdci svému,
jak milovanou mrtvou na živou zem,
aby věděla, co si stíny pod stromy vytrpí
než noční květy se otevrou.

Ne najdem domov

Oblaki diše kot ciklamni,
bori neba so temni zaliv,
v njih potopljeni kot kamni
so ptiči, tiho padajo v sen.

Ne najdem domov in poln sem medu
kakor žametna drobna čebela,
rumene so roke od prahu,
nazaj ga bom stresel med rože.

Praznik otrok

V reki, kalni od dobre prsti,
lep, prašen grozd sem opral.
Star popotni berač ga je dal,
večer je, kaj bi z njim sredi noči.

Na ustnicah mi je sladki sok nasmejan
kakor trudne molitve poljub.
Zdaj bom sanje izpil iz vseh kup,
jutri bo praznik otrok in moj dan.

Nekoč bo lepo

Nekoč bo lepo,
ko blazni bomo ob ognjih čepeli
in bomo odprte rane imeli —
nekoč bo lepo...

Pijana bodo legla naša telesa,
v zubljih steklenih veter bo pel
in mehke trave in zemlja in mirna drevesa
bodo tonila v brezmadežni spev.

Med prsti dnevi bodo drseli kakor semena,
srca ne bo nam več trgala rast,
v očeh bodo žarela domača slemena,
čas večnega molka naša bo last.

Nekoč bo lepo,
nekoč bomo roke v prst zakopali
in bomo življenja sokove spoznali;
takrat bo lepo...

Cestu domů nenajdu

Oblaka jako bramboříky voní,
nebeské sosny jsou tmavou zátokou,
jako kameny potopení v ní
jsou ptáci, tiše nořící se v sen.

Cestu domů nenajdu a medu jsem pln
jak sametová drobná včela,
žluté mám ruce od pylu,
nazpět do květin jej setřesu.

Svátek dětí

V řece, jež zkalená je dobrou půdou,
krásný, zaprášený trs hroznů jsem umýval.
Starý potulný žebrák mi jej dal,
je večer, co počít si s ním uprostřed noci.

Na mých rtech usmívá se sladká šťáva
jak znavené modlitby políbení.
Teď ze všech číší vypiji snění,
zítra bude svátek dětí a můj den.

Jednou bude nádherně

Jednou bude nádherně,
až šílení u ohňů budeme dřepět
a zející rány budeme mít –
jednou bude nádherně...

Opilá ulehnou naše těla,
v zubech skleněných vítr bude pět
a měkké trávy a země a poklidné stromy
nořit se budou v neposkrvněný zpěv.

Mezi prsty dny proklouznou jako semínka,
srdce již nebude nám trhat růst,
v očích zasvítí domácí krovky,
čas věčného mlčení našim stane se majetkem.

Jednou bude nádherně,
jednou ruce do hlíny zakopeme
a mízu života poznáme;
tehdy bude nádherně...

Truplo v polju

Nimam duše več, telo so
divje rože mi preklile,
ko v pohodu zmagoslavnem
so po zemlji se razlile.

Nič več moja kri ni slana
in prhnim kot mrtva stebła,
zdaj samo še vdano čakam,
kdaj pomlad me bo razgrebla.

Zasuta usta

Nekje pokopališče je na hribu,
brez križev, rož, grobovi sami
in prek razpadlega zidu rumena trta,
ki išče luč z ugaslimi rokami.

Ležim v globini tiho, tiho,
v dolini mrzel je večer in pust.
Pri meni noč je in mi sveti.
Joj, lep je molk s prstjo zasutih ust!

Mrtvola v poli

Již nemám duši, mým tělem
plané růže vzklíčily,
když v pochodu vítězném
po zemi se rozlily.

Krev moje již slaná není
a tlím jako mrtvá stébła,
nyní jen oddaně očekávám,
kdy mě jaro rozhrabe.

Zasypaná ústa

Kdesi na kopci hřbitov je,
bez křížů, květin, hroby jen
a přes rozbořenou zeď réva žlutavá,
jež světlo hledá uhaslýma rukama.

Ležím v hloubce tiše, tiše,
v údolí mrazivý je večer a pustý.
U mne je noc a světlo dává mi.
Ach, krásné je mlčení hlínou zasypaných úst.